

Розділ 6.

КРИТИКА

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.1\(35\).246758](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.1(35).246758)

УДК 38.2

Сергій Шевцов

ПОДВІЙНИЙ СВІТЛОВИЙ КОНУС ОЛЕКСАНДРА КИРИЛЮКА

Рецензія на: Кирилюк О. С. Доповіді та статті. 1977–2020 рр.: ювілейна зб. наукових праць до 70-річчя проф. О. С. Кирилюка. Київ-Одеса, 2021. 776 с.;

Кирилюк Олександр Сергійович. Біобібліографічний покажчик: до 70-ліття від дня народження. Київ-Одеса, 2020. 216 с.

Сучасна космологія та релятивістська фізика наполягають на неможливості розгляду простору без часу, а часу – без простору, їхнє поєднання створює просторово-часовий континуум, таку собі абстрактну модель, яка охоплює всі об'єкти досліджуваного фізикою світу. Але водночас такий просторово-часовий континуум математично являє собою певне різноманіття, тобто складається з окремих подій, кожна з яких отримує свої власні просторово-часові координати. Таким чином просторово-часовий континуум всесвіту є умовою існування кожної події, а в свою чергу кожна окрема подія займає певне місце у континуумі створюючи його немов мозаїку. Все це – сьогодні достатньо відомі речі, проте диво створення всесвіту не стає меншим, якщо розглядати його через окремі події, а події не втрачають своєї чарівної магії розкриття сутності, якщо роздивлятися них через континуум. Саме це згадується, коли стикаєшся зі світом подій у збірці Олександра Кирилюка, де кожна стаття, – до речі, сама завжди подія! – розкриває окрему подію минулого, створюючи континуум культури, а збірка в цілому може розглядатися як саме такий континуум, що проливає світло на кожен окрему подію, з яких складається.

Автор сам у передмові до збірки надає характеристику структурі та композиції. Дев'яносто одна стаття, що охоплює творчість вченого протягом сорока трьох років та життя людської культури (культур) від стародавніх часів (формування колективного несвідомого, народні казки) до сучасних подій, осмислення цих подій (від складання архетипу Мандали як універсалії культури до аналізу сучасних спроб реконструкцій первинних структур свідомості) та функціонування культури як таке осмислення – все це складає дивовижне багаторядкове намисто, нібито галактичну єдність окремих подій-намистин, в якому знаходять своє місце і Бекон, і Кант, і Скворода, і Гоголь, і Волошин, і Гайдеггер, а поруч з ними – наші сучасники, М. Парнюк, В. Шинкарук, А. Уйомов, Н. Іванова-Георгієвська та ще багато, багато інших. Ці галактичні утворення культури (або культур) виявляються магічно пов'язані категоріями граничних підстав (народження, життя, смерть, безсмертя) та світоглядним кодуванням, яке створює з матерії цих підстав

окремі сюжети. А разом ця збірка сюжетів-галактик (бо майже кожний сюжет автор розгортає в свою чергу також як своєрідне скупчення фактів, думок, образів) презентує коло дослідницьких пошуків самого науковця, складає, як зазначено вище, справжній просторово-часовий континуум світової культури, а разом з цим – цілісний континуум особистості вченого, не менш цікавий та блискавичний, ніж сюжети його статей. Ці тексти пронизані неповторною індивідуальною стилістикою його думки, вони містять в собі відбиток його характеру як вченого, іноді – як людини, завжди – як особистості.

Найточніші вимірювання, на які здатна сучасна наука, підтверджують математичні розрахунки Дж. Максвелла щодо сталості швидкості світла, чи не найфундаментальнішої фізичної стали, яка створює світлові конуси минулого та майбутнього для будь-якої події. Ці конуси виникають через єдність простору і часу: розповсюдження світла у просторі відбувається також у часі, за одну мільйонну частку секунди світло від точки створює сферу радіусом триста метрів, через дві частки – шістсот і так з часом виникає конус, внутрішній обсяг якого фізики називають абсолютним майбутнім. Але майбутнє – це коли світло спрямоване в майбутнє, а коли воно спрямовано в минуле (час має два напрями), воно (а разом з ним і подія, бо світло тут – розповсюдження події як інформації про неї) так саме створює абсолютне минуле. Тому і виникає подвійний світловий конус події – два конуса у дзеркальній симетрії стикаються у точці події. Дослідження Олександра Кирилюка створюють саме такий подвійний світловий конус, а разом з цим наново створюють такі конуси для кожної події, до якої звертається автор: кожна подія минулого насправді отримує новий вимір, нібито нове життя – своє абсолютне минуле та абсолютне майбутнє.

Сьогодні звертання до «вічних тем» народження, життя, смерті, безсмертя, мимоволі викликає у досвідченого читача почуття тривоги та напруги, бо тут вкрай важко оминати відомі речі та втекти банальності або навіть «загальних місць». Треба визнати мужність дослідника, який саме ці теми робить, як він сам визнає у передмові до збірки, провідною темою своїх досліджень, а тому проводить їх крізь усю збірку. Категорії граничних підстав перетворилися на своєрідну візитну картку Олександра Кирилюка як дослідника, він, не знаю – знайшов, відкрив, вигадав? – особливий вимір розгляду цих фундаментальних категорій людської культури. Йому вдається звертатися до їхнього розгляду з якоюсь особливою, виключно авторською інтонацією, завдяки якій знайомі речі постають нібито старими друзями – радість зустрічі перевершує проблемні компоненти і тільки поглиблює приємність спілкування. Якщо бути відвертим – я згоден далеко не зо всіма

висновками та оцінками автора, але безумовно, ця незгода лише спонукає мене до власних пошуків. Вказую на це, бо впевнений, що саме так твори цієї збірки будуть впливати на будь-якого її читача. І це краще свідчення справжнього майстерства дослідника.

Окремі блоки збірки – філософська антропологія, етноантропологія, авторська концепція розвитку культури та її універсалій, метафізичні та методологічні пошуки, філософія свідомості та соціальна філософія – створюють наче гравітаційні хвилі, вибудовують нові форми простору культури, світу, який можна приймати, з яким можна сперечатися, яким можна обурюватися, але який жодного читача не залишає байдужим. Створення такого світу-простору, такого континууму культури – це справжнє диво. І мені залишається лише привітати автора, по-перше, з ювілеєм, а по-друге, з народженням цього твору. Але поява такої збірки безумовно стане святом для кожного читача, хто знайде в собі мужність зануритися в дивовижний світ подій розвитку культури, який висвітлив для нас всіх Олександр Кирилюк.

Стаття надійшла до редакції 3.05.2021

Стаття прийнята 2.06.2021